

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

สังคมโลกในยุคปัจจุบัน กระแสโลกาภิวัตน์ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและส่งผลกระทบต่อทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็น สภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี สังคม และวัฒนธรรม ที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สิ่งที่เห็นได้อย่างชัดเจนได้แก่ องค์กรต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรในภาครัฐหรือองค์กรในภาคเอกชน ต่างก็ต้องปรับเปลี่ยนองค์กรของตนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงรวมถึงการแข่งขันระหว่างองค์กรด้วย (พร้อมบุญ สายช่างทอง, 2547, หน้า 1) ซึ่งสอดคล้องกับกรอบทิศทางการพัฒนาการศึกษาในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ระบุว่าประเทศไทยยังคงต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงหลายบริบท ทั้งที่เป็นโอกาสและข้อจำกัดต่อการพัฒนาประเทศ จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมของคนและระบบภูมิคุ้มกัน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น เพื่อให้การพัฒนาประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ โดยอาศัยการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญ ทั้งนี้เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาความรู้ ความคิด ความสามารถรวมทั้งพฤติกรรม เจตคติ ค่านิยม และคุณธรรมของบุคคลตั้งแต่รากฐานชีวิตไปทุกช่วงอายุต่อเนื่องตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2551, หน้า 4-6)

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นย่อมส่งผลกระทบต่อมายังระบบบริหารทางการศึกษาอีกทอดหนึ่งด้วย ระบบการจัดการศึกษาจึงจำเป็นต้องปรับตัว เร่งพัฒนาและเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาศักยภาพของคนในประเทศให้สามารถแข่งขันในสังคมโลก (ธวัชชัย มีประเสริฐ, 2550, หน้า 1) ผู้บริหารการศึกษาจะต้องติดตามความเคลื่อนไหวของการเปลี่ยนแปลงการศึกษาให้ทันต่อเหตุการณ์ การจัดการศึกษาต้องทำให้ศักยภาพที่มีอยู่ในตัวคนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ทำให้คนรู้จักวิเคราะห์แก้ปัญหา คิดอย่างสร้างสรรค์ เรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีจริยธรรม คุณธรรม ฟุ้งตนเอง และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข เพราะคนเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดของประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544, หน้า 1)

สถานศึกษาเป็นสถาบันทางสังคมที่ได้รับมอบหมายให้มีหน้าที่สร้างและพัฒนา “คน” ให้เป็น “มนุษย์” ที่ดีมีคุณภาพ (สงบ ประเสริฐพันธุ์, 2543, หน้า 9) หากเยาวชนได้รับพัฒนาคุณภาพจากสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพจะเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีมาตรฐานและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ดังจะเห็นได้จากพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานแนวพระราชดำริเกี่ยวกับความหมายของการศึกษา เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2520

ว่า "การศึกษาเป็นเครื่องมืออันสำคัญในการพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ ทักษะคติ ค่านิยม และคุณธรรมของบุคคล เพื่อให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ การพัฒนา ประเทศก็ย่อมทำได้สะดวกราบรื่นได้ผลที่แน่นอนและรวดเร็ว"

ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญและมีส่วนในการจัดการศึกษาในระบบ สถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งเกี่ยวข้องกับคน เงิน วัสดุและวิธีการ บทบาทและหน้าที่ ทั้งหลายที่ผู้นำจะต้องแสดงเป้าหมายสุดท้าย คือการจัดการศึกษาให้ได้คุณภาพ หมายความว่า ผลผลิตที่เป็นนักเรียนต้องมีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรม คุณลักษณะที่พึงประสงค์ อื่นๆ และสามารถนำความรู้ไปปฏิบัติให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม การบริหารจะ ประสบความสำเร็จได้ต้องเข้าใจบทบาทและหน้าที่ของตนเป็นอย่างดี (อาคม วัชไชยสง, 2547, หน้า 70-71) ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ วณิดา สมฤทธิ์ (2541, หน้า 1) ที่กล่าวว่า ผู้นำเป็นส่วนสำคัญที่นำพาองค์กรให้ขับเคลื่อนไปข้างหน้าได้อย่างราบรื่นและมั่นคง มุ่งสู่จุดหมายของ องค์กรร่วมกัน แต่ในการที่ผู้นำจะพาองค์กรไปสู่เป้าหมายที่มุ่งหวังไว้ได้นั้น ผู้นำจะต้องเป็น ผู้ที่มีความเป็นผู้นำสูง กล่าวคือ จะต้องมีความรู้ ผู้นำ เพราะผู้นำที่มีภาวะผู้นำจะช่วยให้องค์กร บรรลุยังวัตถุประสงค์ขององค์กรได้

อย่างไรก็ตามผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่สามารถบริหารงานได้ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร โดยมีสาเหตุมาจากการขาดทักษะและภาวะผู้นำของผู้บริหาร ผลการวิจัย ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พบว่าจุดอ่อนที่สำคัญของการศึกษา คือ ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา จากการประเมินพฤติกรรมการบริหารงานของผู้บริหาร สถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติพบว่า ผู้บริหารร้อยละ 71.40 ไม่ผ่านเกณฑ์ด้านความเป็นผู้นำ คุณหญิงเกษมา รววรรณ ณ อยุธยา เลขาธิการ คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กพฐ.) เปิดเผยว่าจากผลการประเมินคุณภาพการศึกษา ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) รอบแรกปี พ.ศ. 2544-2548 ที่พบว่า สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จำนวน 20,771 แห่ง จาก 32,000 คน และผู้บริหารสถานศึกษา 6,389 คน จาก 32,000 ไม่ได้ มาตรฐาน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสถานศึกษาขนาดเล็กที่ตั้งอยู่นอกเมือง และมีผู้บริหารจำนวน 6,562 คน ซึ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่มีผลการประเมินภายนอกรอบแรกอยู่ในระดับปรับปรุงและ พอใช้ (ปราณี ริ้วทอง, 2550, หน้า 2)

สำหรับการจัดการศึกษาในสถานศึกษาสังกัดเทศบาล ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496 มาตรา 50(6) ได้กำหนดหน้าที่ของเทศบาลที่ต้องดำเนินการให้ราษฎรได้รับ การศึกษาอบรม จึงเป็นสาเหตุให้เทศบาลต้องจัดการศึกษาให้แก่ราษฎรในเขตเทศบาล ซึ่งใน อดีตการจัดการประถมศึกษาสำหรับประชาชนจะเป็นหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการและให้ เรียกชื่อของโรงเรียนว่า "โรงเรียนประชาบาล" ต่อมาพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ.2478 ได้ กำหนดให้มีการโอนโรงเรียนประชาบาลที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาล พร้อมให้โอนทรัพย์สินของ

โรงเรียนเป็นของเทศบาล และพ.ศ.2479 ได้มีการตราพระราชกฤษฎีกามอบอำนาจจัดการประถมศึกษาให้แก่เทศบาล และให้เทศบาลรับโอนโรงเรียนประชาบาลที่อยู่ในเขตเทศบาล มาดำเนินการครั้งแรกใน พ.ศ.2480 และให้เรียกชื่อว่า“โรงเรียนเทศบาล...”แต่การจัดการศึกษาของเทศบาลในระยะเริ่มแรกไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากเทศบาลจะต้องดำเนินการเองทั้งหมด เป็นเหตุให้เกิดปัญหาข้อบกพร่องหลายประการ เช่น ขาดแคลนงบประมาณ ขาดแคลนครู อาคารเรียน อุปกรณ์การเรียนการสอนไม่เพียงพอ ขาดเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้มีความชัดเจนในการทำงาน ประกอบกับเทศบาลยังมีหน้าที่และภารกิจอื่น ๆ อีกหลายประการที่จะต้องดำเนินการ นอกจากนี้เทศบาลบางแห่งที่ไม่เห็นความสำคัญของงานการศึกษาได้ละเลยงานการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการจึงได้รับคืนโรงเรียนกลับไปดำเนินการอีกระยะหนึ่ง และได้มีการพยายามโอนโรงเรียนประชาบาลกลับไปให้เทศบาลดำเนินการอีกหลายครั้ง จนในปี พ.ศ.2503 รัฐบาล โดยมี ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีบัญชาให้กระทรวงศึกษาธิการกับกระทรวงมหาดไทยร่วมกันพิจารณาเรื่องการศึกษาประชาบาล และมีมติให้ท้องถิ่นที่มีความพร้อมรับงานการศึกษาในเขตเทศบาลไปดำเนินการ ทำให้เทศบาลต้องจัดการศึกษาในเขตเทศบาลอีกครั้ง ตั้งแต่ พ.ศ. 2506 และได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน (สนธิ เหลืองภิรมย์, และคนอื่น ๆ, 2537, หน้า 8 –10)

สถานศึกษาในสังกัดเทศบาล จังหวัดสระบุรี เป็นการจัดการศึกษาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 หมวด 5 ส่วนที่ 2 มาตรา 41 ความว่า “องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิจัดการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่งหรือทุกระดับตามความพร้อม ความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่น” โดยต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินความพร้อมที่กำหนดโดยกระทรวง และมาตรา 42 ความว่า “การจัดการศึกษาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นให้กระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการประเมินความพร้อมซึ่งมีหน้าที่ในการประสานและส่งเสริมองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ให้สามารถจัดการศึกษาสอดคล้องกับนโยบายและได้มาตรฐานการศึกษา” ดังนั้นองค์การท้องถิ่นนอกจากจะปฏิบัติหน้าที่ในการบริหารงานส่วนท้องถิ่นในด้านการปกครองการพัฒนา สาธารณูปโภคต่าง ๆ แล้วยังมีหน้าที่ในการจัดการศึกษาให้แก่ท้องถิ่นอีกด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545, หน้า 5-21)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว การดำเนินงานจัดการศึกษาของท้องถิ่น ซึ่งถือว่าเป็นการศึกษาระดับที่สำคัญยิ่งระดับหนึ่งของประเทศเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นจักรกลสำคัญที่สุด เพราะเป็นผู้นำนโยบายและโครงการต่างๆ ไปปฏิบัติถ้าการดำเนินงานนโยบายเป็นไปด้วยดี ก็ย่อมเป็นผลดีต่อคณะครูและนักเรียน ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ร่วมงาน ตลอดจนนักเรียนจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวในการบริหารงาน ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนเกี่ยวข้องอยู่ด้วยเป็นอันมาก ถ้าผู้บริหารมีภาวะผู้นำเหมาะสมและถูกต้องตาม

หลักการและทฤษฎีการบริหารที่ดีแล้ว การบริหารงานก็จะได้รับความร่วมมือจากคณะครู อาจารย์ทุกคน วาสนา สามศรีทอง (2546, บทคัดย่อ) ศึกษาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสังกัด เทศบาลเมืองพัทธยา เขตการศึกษาที่ 12 พบว่า คุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก การปฏิบัติงานวิชาการในโรงเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก คุณลักษณะ ผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานวิชาการในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองพัทธยา เขตการศึกษา 12 โดยภาพรวมคือด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ยูพา เลิศวิริยะพงศ์ (2546, หน้า 5) ศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่องานวิชาการของโรงเรียนสังกัดเทศบาลเขตการศึกษา 5 พบว่าภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่องานวิชาการของโรงเรียนสังกัดเทศบาล เขตการศึกษา 5 คือ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านการสร้างบารมี การกระตุ้นชาวนำปัญหาและการคำนึงถึง เอกบุคคผลและภาวะผู้นำการแลกเปลี่ยนด้านการให้รางวัลอย่างเหมาะสม และการบริหารแบบมี ข้อยกเว้นโดยตรง ซึ่งสอดคล้องกับ พักตร์สร สิริบุญยภัค (2548, บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษา คุณภาพภาวะผู้นำที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลจังหวัดนนทบุรี พบว่า คุณภาพภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลจังหวัดนนทบุรี ในภาพรวมอยู่ใน ระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมาก 2 ด้าน คือ ด้านความรัก องค์กรและการจัดการวางแผน อยู่ในระดับปานกลาง คือ ความยืดหยุ่น ความจำเป็นพื้นฐาน มีหลักการ การบริหารคนตามหลักการปกครอง การมองการณ์ไกล หลักในการทำงาน ความมุ่งมั่น ประสงค์ ด้านประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดเทศบาล จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวมอยู่ใน ระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 2 ด้าน คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียน และความสามารถในการพัฒนาศักยภาพ อยู่ในระดับปานกลาง 2 ด้าน คือ ความสามารถในการปรับตัว และความสามารถในการผสมผสาน ซึ่งคุณภาพภาวะผู้นำของ ผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดเทศบาลจังหวัดนนทบุรีมีความสัมพันธ์กันทุกด้าน ทั้งภาพรวมและรายด้าน

ดังนั้นภาวะผู้นำของผู้บริหารจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ แต่จากที่ผู้วิจัยได้ศึกษา เอกสารรายงานภาวะผู้นำ ตลอดจนการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องพบว่าการศึกษาภาวะผู้นำใน สถานศึกษาสังกัดเทศบาล จังหวัดสระบุรี ยังมีจำนวนน้อย ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้ สนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารและครู สังกัดเทศบาล จังหวัดสระบุรี โดยใช้กรอบแนวคิดของ โบลแมน, และดีล ((Bolman, & Deal, 1990, p. 9) ซึ่ง แบ่งลักษณะภาวะผู้นำเป็น 4 ลักษณะ คือ ภาวะผู้นำเน้นโครงสร้าง ภาวะผู้นำเน้นทรัพยากร มนุษย์ ภาวะผู้นำเน้นการเมือง และภาวะผู้นำเน้นสัญลักษณ์ โดยผลการวิจัยที่ได้รับจะสามารถ นำไปใช้ปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ และบรรลุผลสำเร็จตาม ความมุ่งหมายต่อไป

ความมุ่งหมายในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง สังกัดเทศบาลจังหวัดสระบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง สังกัดเทศบาลจังหวัดสระบุรี จำแนกตามเพศ อายุ ประสบการณ์การทำงาน ตำแหน่งหน้าที่และวิทยฐานะ

ความสำคัญของการวิจัย

1. ผลจากการศึกษาครั้งนี้นำไปใช้เป็นเกณฑ์ในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลจังหวัดสระบุรี
2. เป็นข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษาให้กับหน่วยงานเพื่อใช้สรรหาผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลจังหวัดสระบุรีได้อย่างเหมาะสมต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วยผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง สังกัดเทศบาลจังหวัดสระบุรี ในปีการศึกษา 2552 เป็นผู้บริหาร จำนวน 184 คน ครู จำนวน 535 คน ผู้ปกครอง จำนวน 12,520 คน รวม 13,239 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วยผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง รวม 13,239 คน ขนาดของกลุ่มตัวอย่างได้จากสูตรของ ยามาเน่ (Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 หรือยอมให้ความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ในการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (สุรวิทย์ สิริโกภาภิรมย์, 2546, หน้า 129 -130) ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 375 คน โดยจำแนกเป็นผู้บริหาร จำนวน 60 คน ครู จำนวน 150 คน และผู้ปกครอง จำนวน 165 คน

2. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

2.1 ตัวแปรอิสระ (independent variables) ได้แก่ สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย

2.1.1 เพศ

- 1) ชาย
- 2) หญิง

2.1.2 อายุ

- 1) 21 -30 ปี
- 2) 31- 40 ปี

3) 41- 50 ปี

4) 51- 60 ปี

2.1.3 ประสบการณ์การทำงาน

1) 1 -10 ปี

2) 11 -20 ปี

3) 21- 30 ปี

4) มากกว่า 30 ปี

2.1.4 ตำแหน่งหน้าที่

1) ผู้บริหาร

2) ครู

3) ผู้ปกครอง

2.1.5 วิทยฐานะ

1) ไม่มีวิทยฐานะ

2) วิทยฐานะชำนาญการ

3) วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ

4) วิทยฐานะเชี่ยวชาญ

2.2 ตัวแปรตาม (dependent variables) ได้แก่ ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง สังกัดเทศบาลจังหวัดสระบุรี ตามแนวทฤษฎีของ โบลแมน,และดีล (Bolman, & Deal, 1990, p. 9) ซึ่งแบ่งลักษณะภาวะผู้นำเป็น 4 ลักษณะ คือ ภาวะผู้นำเน้นโครงสร้าง ภาวะผู้นำเน้นทรัพยากรมนุษย์ ภาวะผู้นำเน้นการเมือง และภาวะผู้นำเน้นสัญลักษณ์

นิยามศัพท์เฉพาะ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้ความหมายและขอบเขตของคำที่ใช้ดังต่อไปนี้

1. ทัศนะ หมายถึง กระบวนการในการมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น ความรู้สึกอื่นอันมีเหตุผลเป็นองค์ประกอบ ทัศนะของบุคคลในสังคมขึ้นอยู่กับ คุณสมบัติตามธรรมชาติของมนุษย์และอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม ใช้ได้ 2 แบบ คือ ทัศนะ,ทรรศนะ

2. ภาวะผู้นำ หมายถึง การกระทำหรือกิจกรรมที่ผู้บริหารแสดงออกต่อบุคคลหรือกลุ่มเพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมายขององค์การ มี 4 ลักษณะ ดังนี้

2.1 ภาวะผู้นำเน้นโครงสร้าง หมายถึง ภาวะผู้นำที่ให้ความสำคัญกับเป้าหมาย บทบาท การประสานงานและการควบคุม การทำงานของบุคคลต่างๆ มีการเชื่อมโยงกันโดยอำนาจ หน้าที่ นโยบาย กฎระเบียบ มีความเชื่อมั่นในโครงสร้างและสายการบังคับบัญชาที่

ชัดเจน นโยบายและกรรมวิธีที่กำหนดขึ้นและนำไปปฏิบัตินั้นเป็นแบบเดียวกัน มีการพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์ของโครงสร้างและสิ่งแวดล้อมในองค์กร การกระตุ้นการทำงานและเน้นที่การปฏิบัติ วางแผนและกำหนดเวลาในการทำงานอย่างชัดเจน ให้ความสำคัญกับระเบียบกฎเกณฑ์ มีเหตุผลและการคิดอย่างละเอียดรอบคอบ กำหนดเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจงสามารถวัดได้ ให้ผู้ปฏิบัติรับผิดชอบในผลลัพธ์จากการทำงานที่เกิดขึ้น ให้ความสนใจเป็นพิเศษกับรายละเอียดปลีกย่อย มีการทดลองประเมินผลดัดแปลงการทำงานอยู่เสมอ แยกสมาชิกของกิจการออกจากคนที่ไม่ได้เป็นสมาชิก และจัดความสัมพันธ์ระหว่างคนในองค์กรมีลักษณะเป็นแบบสมาคมมากกว่าที่จะเป็นแบบชุมชน

2.2 ภาวะผู้นำเน้นทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง ภาวะผู้นำที่ให้ความสำคัญกับศักดิ์ศรีความเป็นคนและความต้องการของบุคคลในองค์กร มีกลยุทธ์คัดเลือกบุคคลที่เหมาะสมให้ปฏิบัติงานในองค์กร เข้าใจและใส่ใจต่อความต้องการและความรู้สึกของผู้อื่น สร้างความเชื่อถือไว้วางใจโดยผ่านสัมพันธภาพที่เปิดเผย เสริมสร้างการมีส่วนร่วม ยกย่องชมเชยผู้อื่นที่มีผลงานดีเยี่ยม รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้อื่น ให้การสนับสนุนและปกป้องผู้ได้บังคับบัญชา มีการพัฒนาสมาชิกในองค์กรเพิ่มพูนความรู้ความสามารถ เอาใจใส่ดูแลขวัญและกำลังใจและสวัสดิการของผู้ได้บังคับบัญชา หล่อหลอมความคิดและการกระทำของพนักงาน มีการทำงานโปร่งใส ให้ความเสมอภาคต่อผู้ได้บังคับบัญชา สร้างบรรยากาศสิ่งแวดล้อมในการทำงาน และสามารถเข้าพบติดต่อได้ง่าย

2.3 ภาวะผู้นำเน้นการเมือง หมายถึง ภาวะผู้นำที่ให้ความสำคัญกับอำนาจ ข้อขัดแย้ง และผลประโยชน์ของกลุ่มต่างๆ สร้างเครือข่ายกับผู้มีส่วนได้เสียคนอื่นๆ มีการสร้างแนวร่วมเพื่อเป็นฐานในการสนับสนุนการทำงานที่มั่นคง มีความสามารถในการโน้มน้าวชักนำ และมีอิทธิพลต่อผู้อื่น เป็นนักเจรจาต่อรองที่มีความสุขุมและเชี่ยวชาญ จัดการกับความขัดแย้งภายในหน่วยงานด้วยความชาญฉลาด มีความสามารถเป็นพิเศษในการระดมกำลังคนและทรัพยากรเพื่อปฏิบัติภารกิจให้บรรลุผลสำเร็จ แสวงหาการสนับสนุนจากผู้มีอิทธิพลและมีอำนาจสามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้อย่างดี แสดงออกถึงการให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ของกลุ่ม มีเสน่ห์ในการวางตัวในสังคมทั้งด้านการพูดและการแสดงออก รู้จักถ่วงพินิจหรือโอกาส มักได้รับความเชื่อถือในการเสนอความคิดเห็นต่างๆ ประสบความสำเร็จทั้งๆ ที่มีข้อขัดแย้งและการต่อต้านคัดค้าน และมีความเชี่ยวชาญและความอ่อนไหวทางการเมืองเป็นพิเศษ

2.4 ภาวะผู้นำเน้นสัญลักษณ์ หมายถึง ภาวะผู้นำที่ให้ความสำคัญกับรูปแบบต่างๆ ทางพฤติกรรม ให้ความสำคัญกับค่านิยม ความเชื่อ และบรรทัดฐานขององค์กร กำหนดจุดร่วมของสมาชิกในองค์กรเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นผู้มีความมีสูง เป็นผู้มีไหวพริบปฏิภาณดี สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ใช้สัญลักษณ์ในการโน้มน้าวความสนใจของสมาชิกในองค์กรให้ปฏิบัติตาม มีความสามารถสื่อให้เห็นเกี่ยวกับวิสัยทัศน์และภารกิจที่ท้าทายมองการณ์ไกลเพื่อสร้างโอกาสและเส้นทางใหม่ มีจินตนาการและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สูง สร้าง

ความจงรักภักดีและความกระตือรือร้นให้สมาชิก เป็นเสมือนแรงบันดาลใจให้กับผู้อื่น มีความสามารถอธิบายให้คนอื่นเข้าใจได้ชัดเจนตามวัตถุประสงค์ มักเป็นประธานพิธีการต่างๆ ขององค์การร่วมงานพิธีสำคัญต่างๆ ของชุมชนอยู่เสมอ และมีบุคลิกภาพที่ดีเป็นเสมือนแบบอย่างที่ดีและมีคุณค่าของหน่วยงาน

3. **ผู้บริหาร** หมายถึง ผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษา หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้หรือผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนในตำแหน่งดังกล่าวในโรงเรียนสังกัดเทศบาลจังหวัดสระบุรี

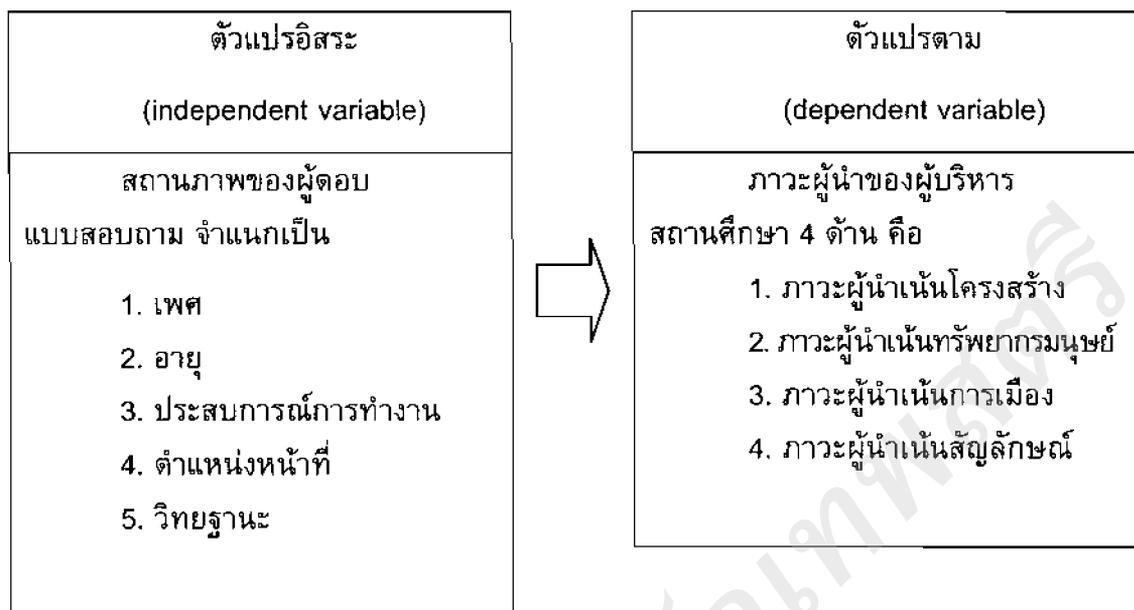
4. **ครู** หมายถึง ผู้ที่ปฏิบัติการสอนอยู่ในโรงเรียนสังกัดเทศบาลจังหวัดสระบุรี

5. **ผู้ปกครอง** หมายถึง บิดาหรือมารดา หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่แทนบิดาหรือมารดา ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กนักเรียนในโรงเรียนสังกัดเทศบาลจังหวัดสระบุรี

6. **โรงเรียนสังกัดเทศบาล** หมายถึง โรงเรียนในสังกัดเทศบาลจังหวัดสระบุรี จำนวน 19 โรงเรียน ประกอบด้วย เทศบาลเมืองสระบุรี จำนวน 10 โรงเรียน เทศบาลตำบลหนองแค จำนวน 5 โรงเรียน เทศบาลตำบลแก่งคอย จำนวน 3 โรงเรียน เทศบาลเมืองพระพุทธบาท จำนวน 1 โรงเรียน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ตามแนวทฤษฎีของ โบลแมน,และดีล (Bolman, & Deal, 1990, p.9) ซึ่งแบ่งภาวะผู้นำเป็น 4 ลักษณะ คือ ภาวะผู้นำเน้นโครงสร้าง ภาวะผู้นำเน้นทรัพยากรมนุษย์ ภาวะผู้นำเน้นการเมือง และภาวะผู้นำเน้นสัญลักษณ์ มาเป็นกรอบแนวคิดสำหรับในการวิจัยครั้งนี้ ดังแสดงในภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานในการวิจัย

ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาดมทศนะของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองสังกัดเทศบาลจังหวัดสระบุรี แตกต่างกันเมื่อจำแนกตาม เพศ อายุ ประสบการณ์การทำงาน ตำแหน่งหน้าที่และวิทยฐานะ